

ERA VEBINARAS
2020-05-05 (Vilnius)
**Diskriminacija dėl religijos
darbo vietoje**

Prof. D. Cuypers
Antverpeno universitetas

Finansuojama pagal Europos Komisijos "Teisių, lygybės ir pilietybės programą 2014-2020"

Universiteit Antwerpen

1

APŽVALGA

I. Įvadas

Politiniai debatai, darbo teisė ir pagrindinės teisės,
teismų sistema: musulmoniškos skaros ryšėjimas

II. Religija ir darbo teisė

Nenauja problema, nuo saulėlydžio iki mėnulio,
horizontalusis poveikis

Suvokimas, burka ir šydas: švietimas

III. Religija ir EŽTK

EŽTK, kas yra religija?

Ar religija skiriasi? Nuoširdumo testas?

Pagrindinių teisių apribojimai = darbovietė

Religingi darbdaviai – religingi darbuotojai

Universiteit Antwerpen

2

IV. ES teisė

Tekstas, EŽTK ir ES teisės santykis

Religiniai darbdaviai

Skara: Byla *Achbita* (B)

Byla *Bougnaoui* (F)

V. Baigiamosios pastabos

Vėlesnės bylos: kasaciniai ir apeliaciniai teismai

Tinkamų sąlygų sudarymas

Sąveikumas

Nagrinėjama byla C-341/18 (Vokietija)

Šiek tiek optimizmo

1. ĮVADAS

1.1. Politiniai debatai

Belgija, Prancūzija, Nyderlandai, Vokietija = teisiniai debatai

M. Nussbaum: „New Religious Intolerance“ („Naujasis religinis nepakantumas“) (2013 m.)

„Daugelyje sprendimų, ypač susijusių su pareiškėjais musulmonais, religija suvokiama ne kaip turtas, o labiau kaip grėsmė – ne kaip prigimtinė vertybė, o kaip problema, kuriai negalima leisti plisti“

Evans (2011 m.)

1.2. Darbo teisė ir pagrindinės teisės

Darbo teisė = priešingi interesai:

Pusiau viešoji sritis

Pelno siekimas v. asmeninės ambicijos

Reikalaujama lojalumo, tačiau nėra pasitikėjimo santykių:

lojalumo apribojimai neišvengiami, todėl

darbo teisė = kompromisų darymas = galios pusiausvyros atkūrimas santykiuje

Darbo santykiai = asmens teisių ir laisvių apribojimas:

laisvė, privatumas, saviraiškos laisvė, religija

Pagrindinių teisių horizontalizacija (tiesioginė arba netiesioginė)

Didelis bylų EŽTT skaičius: balansuojama tarp lojalumo ir asmens laisvių

Universiteit **Antwerpen**

5

Pagrindinių teisių horizontalizacija

Pagrindinės teisės = mažumų teisės visuomenėje

O kaip dėl mažumų darbovietėse?

Darbovietėse religinės mažumos dažniausiai turi mažai galimybių

(Religija paliekama namuose, religija = forum internum)

Naujos vizijos (Nussbaum): mažumų teisėms užtikrinti būtini valstybės veiksmai: lygybės atkūrimas sudarant tinkamas sąlygas =

Aukso vidurio radimas: abi pusės turi būti supratingos

Forum internum: nėra praktikos! „*Religinis gyvenimas = praktikavimas*“

Forum externum: ieškojimas būdų sudaryti tinkamas sąlygas

Universiteit **Antwerpen**

6

1.3. „Gouvernement des juges”

Neaiškumai teisėjams

Naujas politinis kontekstas: Integracijos problemos:
Generalinė advokatė Kokott (3): „Galiausiai su musulmoniška skara susijusiose teisinėse problemose slypi svarbesnis klausimas – kiek kitoniškumo ir įvairovės turi toleruoti atvira ir pliuralistinė Europos visuomenė ir kokio masto integracijos savo ruožtu ji gali reikalauti iš tam tikrų mažumų.”

EŽTT: Teismo praktika

Naujas kontekstas: ES teisė: Direktyva 2000/78

ETT bylos dėl musulmoniškų skarų

C-157/15 (Belgija) – C-188/15 (Prancūzija)

Nebaigtos nagrinėti: C-491/18 (Vokietija)

2. Religija ir darbo teisė: nenauja problema

Religija ir žmogaus teisės!

Europos paveldas = religiniai konfliktai

EŽTK: 1950 m. = po Antrojo pasaulinio karo – EŽTK 9 str.

1960-ųjų tarptautinės sutartys: Darbuotojų migrantų pagrindinės teisės laikytis religinių pareigų. Tiesioginis poveikis? Ne.

Tai susiję ne vien su migrantais musulmonais

Augantis musulmonų skaičius Europoje

Žydų religija (kipa), sikhai (turbanas),

Jehovos liudytojai, krikščionys fundamentalistai

(EŽTT sprendimas *Eweida ir kiti*)

EŽTT sprendimas *Thlimmenos v. Graikija* (2000 m.)

Žmogaus teisėmis turi būti saugomos mažumos!

2.2. Religija: nuo saulėlydžio iki mėnulio

Stiprėjanti nuomonė: religijos svarba visuomenėje mažėja

Religija = forum internum

Diskusija Prancūzijoje ir Belgijoje: šventinės dienos

(Belgijos Konstitucinis Teismas apie darbą sekmadieniais: daugelis taisyklių yra susiformavę istoriškai dėl religijos, tačiau tai nėra svarbu: pasikeitusi paskirtis: sportas, šeima, poilsis).

Žr. EŽTT (sprendimas *Lautsi*: ar kryžiai tėra paprasčiausi baldai?)

Kaip dėl darbdavio arba darbovietės veiksmų laisvės?

Integracija – teisė būti kitokiam // „tapatybės“ samprata

Valstybių narių konstitucinės nuostatos: „laicitė“ (Prancūzija)

Valstybių narių vertinimo nuožiūros laisvė (EŽTT)

v. „nacionalinis savitumas“ pagal SESV 4 str. 2 d.

2.3. Horizontalusis veikimas

- Netiesioginis poveikis: atvirų normų aiškinimas
 - „atleidimas skubos tvarka – nusižengimas“
 - „nesąžiningas atleidimas“

-Tiesioginis poveikis

Skirtumas: labai svarbu!?

Nauji iššūkiai darbo teisei

Religija //kitos pagrindinės teisės: privatumas (naujosios technologijos),

saviraiškos teisė (pranešėjai)

Pagrindinių teisių pusiausvyrą – darbo teisės esmė

Kelios nuotraukos

- 2.4. Samprata

Pvz., Jungtinėje Karalystėje sikhai – lojalūs piliečiai,
apranga: jokių problemų
Plg. Teksasas (JAV) (vertinimo laivė)

2.5. Burka ir šydas

- Prancūzija: *laïcité* kaip konstitucinis principas
Burkos uždraudimas, šydas mokyklose ir darbovietėse
Prancūzijos kasacinio teismo sprendimas „Baby-Loup“ byloje
- Belgija: skirtumas tarp burkos ir hidžabo (skaros)
Burkos uždraudimas: Konstitucinis teismas 2020-12-06
Šydas valstybės tarnyboje: Antverpeno diskusijos
Šydas valstybinėse mokyklose: Valstybės taryba (2014-10-14)
 - Sprendimas // Federalinis Konstitucinis Teismas 2015-01-27
 - Diskusija nesibaigė: pasipriešinimas mokyklose!Šydas dirbant privačiame sektoriuje: prieštaringi sprendimai
Hema sprendimas, *Abchita* sprendimas

VERTINIMO NUOŽIŪROS LAISVĖ

EŽTT 2005-11-10 *Leyla Şahin v. Turkija*

„<...> Europoje neįmanoma įžiūrėti bendros religijos svarbos visuomenėje sampratos <...>, o viešas religinių įsitikinimų reiškimas skiriasi priklausomai nuo laiko ir aplinkybių <...>“

EŽTT 2001-02-15 sprendimas *Dahlab v. Šveicarija*

EŽTT 2006-01-24 sprendimas *Kurtulmuş v. Turkija*

EŽTT 2015-11-26 sprendimas *Ebrahimian v. Prancūzija*

EŽTT 2014-07-01 sprendimas *S.A.S. v. Prancūzija (burka)*

Religijos laisvė kaip pagrindinė laisvė remiantis EŽTK

3.1. Šaltiniai

EŽTK 9 str. // 14 str.// XII protokolai

ES teisė

3.2. Kas yra religija?

3.3. Religija kaip kitoks pagrindas

3.4. Apribojimai darbo vietoje

3.5. Religingi darbdaviai

3.6. Religingi darbuotojai

Religijos laisvė kaip pagrindinė laisvė

1950 m. EŽTK 9 str.

1. Kiekvienas turi teisę į minties, sąžinės ir religijos laisvę; tai teisė laisvai keisti savo religiją ar tikėjimą, taip pat tiek vienam, tiek kartu su kitais, viešai ar privačiai, laisvai skelbti savo religiją ar tikėjimą, laikant pamaldas, atliekant apeigas, praktikuojant tikėjimą ir mokant jo.

2. Laisvė skelbti savo religiją ar tikėjimą gali būti tik tiek apribojama, kiek yra nustatęs įstatymas ir kiek būtinai reikia demokratinėje visuomenėje visuomenės saugumui, viešajai tvarkai, sveikatai ir moralei ar kitų asmenų teisėms ir laisvėms apsaugoti.

Forum internum v. Forum externum?

Tikėjimas ir išpažinimas

Universiteit Antwerpen

15

Religijos laisvė kaip pagrindinė laisvė

1950 m. EŽTK 14 str.

*Naudojimasis **šioje Konvencijoje nustatytais** teisėmis ir laisvėmis yra užtikrinamas be jokios diskriminacijos dėl asmens lyties, rasės, odos spalvos, kalbos, religijos, politinių ar kitokių pažiūrų, tautinės ar socialinės kilmės, priklausymo tautinei mažumai, nuosavybės, gimimo ar kitais pagrindais."*

2000 m. Protokolas Nr. 12 (ratifikavo tik dešimt ES valstybių narių)

*Naudojimasis **bet kuria** įstatyme įtvirtinta **teise** yra užtikrinamas be jokios diskriminacijos dėl lyties, rasės, odos spalvos, kalbos, religijos, politinių ar kitokių pažiūrų, tautinės ar socialinės kilmės, priklausymo tautinei mažumai, nuosavybės, gimimo ar kitokios padėties.*

Universiteit Antwerpen

16

3.2. Kas yra religija?

Sunku apibrėžti tai, kas neapibrėžta ...

Keblumas: sprendimai dėl religinių klausimų: „Valstybė *negali ir neturėtų būti religinės dogmos arbitras*“ (Kanados Aukščiausiasis Teismas, 2004 m.)

Ne viskas patenka į religijos apimtį!

Religinės apraiškos v. religinė praktika

EŽTT sprendimas *Pichon and Sajous v. Prancūzija* (2001 m.)

Farmacininkų atsisakymas parduoti kontraceptikus

EŽTT sprendimas *Eweida* (2013 m.): (kryžius) lankstesnis požiūris

Analogija: Vidiniai įsitikinimai? O kaip dėl pacifistų, vegetarų, žmogaus teisių aktyvistų, unionistų?

9 str.: sąžinė, tikėjimas // religija

3.3. Religija kaip kitoks diskriminacijos pagrindas

1° Diskriminacijos pagrindai: lytis, amžius, negalia, seksualinė orientacija, rasė= **nepakeičiamas** kūno požymis arba asmeninė žmogaus savybė (Generalinė advokatė Kokott)

Religija /tikėjimas = **subjektyvus** sprendimas arba įsitikinimas
Nejaugi? Taip/ne

Pagrindinių teisių / laivių ir „privatumo“ pusiausvyra

2° **Tinkamų sąlygų sudarymas**

Direktyva 2000/78: tik neįgaliesiems

„Pasisavinta“ sąvoka? Plg. Kanada, JAV!

(JAV Pilietinių teisių papildymo įstatymas: 1964-1972 m.)

(Kanados Aukščiausiasis Teismas: 1985 m.)

Tinkamos sąlygos = esminės nediskriminavimo teisės sąvoka = proporcingumo testas

Nuoširdumo testas?!

Rimta problema: piktnaudžiavimas religine išimtimi?
(„Skrajojančio spageti monstro bažnyčia“, „Keturių sekmadienių bažnyčia“)

Teismai gali įvertinti „nuoširdumą“?!

Koks testas? (Sadurski, 1990 m.)

1. Atitikimas tradicijoms ir nuostatoms
2. Tikėjimo ir veiksmų atitikimas
3. Noras vykdyti pareigas ir prievoles

EŽTT: *Kosteski v. FYRM* (2006 m.): šventės

Tačiau plg. EŽTT sprendimą *Eweida ir kiti* (2013 m.):
subjektyvesnis požiūris

Nuoširdumas: EŽTT byla Nr. 49972/16: *Dyagilev v. Rusija*
(2020 m.): atsisakymas vykdyti karinę tarnybą dėl įsitikinimų

Universiteit Antwerpen

19

3.4. Apribojimai: Teisėtas tikslas

= Kitų asmenų teisių ir laisvių apsauga

(= pusiausvyros išlaikymas)

Pačios svarbiausios teisės yra aiškios

(privatumas, susirinkimų laisvė, lygybė)

Darbdavio teisė vykdyti savo verslą? = Pagrindinė teisė?

Įtvirtinta ne EŽTK, bet Protokole Nr. 1 (nuosavybė)

Daugumoje nacionalinių konstitucijų

Ryšku ES teisėje: Ekonominės laisvės!

Pvz., SESV: 49 str.: „Įsisteigimo laisvė apima ir teisę imtis savarankiškai dirbančių asmenų veiklos bei ja verstis, taip pat steigti ir valdyti įmones, būtent bendroves ar firmas“

Pvz., *Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 16 str.*: „Laisvė užsiimti verslu pripažįstama pagal Sąjungos teisę ir nacionalinius teisės aktus bei praktiką.“

Universiteit Antwerpen

20

3.5. Darbdavių religija ir tikėjimas

(*Tendenzbetriebe* sprendimas Vokietijoje!)

- EŽTT 2010-09-12 sprendimas *Obst*: Personalo narys: EŽTK 8 straipsnis nepažeistas
- EŽTT 2010-09-23 sprendimas *Schüth*: Vargonininkas: EŽTK 8 straipsnis pažeistas
- EŽTT 2011-02-03 sprendimas *Siebenhaar*, darželio auklėtojas: EŽTK 9 straipsnis nepažeistas (prozelitizmas)
- EŽTT 2011-05-07 sprendimas *Martinez* + EŽTT Didžiosios kolegijos 2014-06-12 sprendimas: katalikybės mokytojas (8 prieš 7!) // EŽTK 9, 11 str., Quid 8 str.? Atskirosios nuomonės! Peržiūrėkite bylos esmę!
Ar jis siekė viešumo? Proporcingumo testo kriterijai
- *Yilmaz v. Turkija*: EŽTT 2019-06-02 sprendimas: Religija – Mokytojo kriterijus, sutuoktinės skara, studento suėmimas

3.6. Religingi darbuotojai

Darbuotojai – Religiniai simboliai ir įsitikinimai

4 sujungtos bylos: Krikščionys!

2013-01-15

1. *Eweida* sprendimas
2. *Chaplin* sprendimas
3. *Ladele* sprendimas
4. *McFarlane* sprendimas

Ladele en McFarlane Koks pareigybės aprašymas?

3. *Ladele* Civilinių aktų registratorė – Londonas – Islingtonas – religiniai įsitikinimai v. tos pačios lyties santykiai
Vienašalis darbo sąlygų pakeitimas
Tinkamų sąlygų sudarymas
Atleidimas = sunkios pasekmės: EŽTT: pažeidimų nėra
4. *McFarlane*: sekso terapeutas – religiniai įsitikinimai v. tos pačios lyties santykiai
Vienašalis darbo sąlygų pakeitimas?
Tinkamų sąlygų sudarymas
Atleidimas = sunkios pasekmės: vienbalsiai
Asociacijos misijos formuluotė = darbuotojo pareiga

Sprendimas *Eweida ir Chaplin* ne visi kryžiai vienodi

1. *Eweida* sprendimas: koptų protestantė, „British Airways“ palydovė, pakabukas su kryželiu: po uniforma / ant uniformos
Darbo teismas: religinės pareigos nėra – asmeninė išraiška
EŽTT: 9 str.: neproporcinga (diskretu, „British Airways“ dvejojimas)
 2. *Chaplin*: Nacionalinės sveikatos tarnybos slaugytoja, pakabukas su kryžiumi
sudarytos tinkamos sąlygos kitoms religijoms
alternatyvus darbas
Medicininės priežastys: // 9 str.
- Pastaba: kolektyviniai santykiai ir derybos?
Eweida: po v. *Chaplin*: anksčiau
D.Cuypers: kolektyvinių santykių svarba proporcingumo testui

4. EU teisė. Šaltiniai

4.1. Atitinkamo šaltinio tekstas

Direktyva 2000/78/EB: 1 str.

Apsiriboja darbo santykiais: 3 straipsnis

ES Pagrindinių teisių chartijos 10 str.: *Kiekvienas turi teisę į minties, sąžinės ir religijos laisvę. Ši teisė apima laisvę keisti savo religiją ar tikėjimą, taip pat laisvę išpažinti ir skelbti savo religiją ar tikėjimą tiek vienam, tiek kartu su kitais, viešai ar privačiai, laikant pamaldas, mokant tikėjimo, jį praktikuojant ar atliekant apeigas. 2. Teisė atsisakyti veikti dėl vidinių įsitikinimų yra pripažįstama pagal šios teisės įgyvendinimą reglamentuojančius nacionalinius įstatymus.*

4. ES teisė

4.2. EŽTK ir ES teisės santykis

Sąveika: (Aiškinimas atsižvelgiant į ...)

Tačiau tik užimtumo ir profesinėje srityje!

Papildomas santykis (sprendimas *Vickers*)

tačiau kartais yra prieštaravimų

EŽTK = minimumas, ES teisėje gali būti numatyta daugiau apsaugos?

Proporciumo testo kriterijai = svarbūs ETT

ES teisė: nėra **vertinimo nuožiūros laisvės!** DC: ar iš tiesų taip?

Darbdavys / įmonė turi veiksmų laisvę!

Palyginkite: Generalinės advokatės Kokott v. Sharpston

= Mažiau pagrįsta hierarchija?

Ne, tačiau didesnė apribojimų galimybė

Religija = kitaip nei negalios, amžiaus atžvilgiu.....

4.3. ES teisė Religingi darbdaviai

Religingi darbdaviai: Direktyvos 2000/78 4 straipsnio 2 d.
(kolektyvinė religijos dimensija)

C-414/16 (Vokietija)

*Egenberger v. Evangelisches Werk für Diakonie und
Entwicklung*

Ar gali darbdavys (bažnyčia) (pati) nustatyti darbo religinį
pobūdį?

Jei ne, ar Vokietijos Bendrasis įstatymas dėl vienodo požiūrio
vis dar taikomas?

Jei ne, kokie yra 4 str. 2 d. reikalavimai?

4.4. Musulmoniška skara ES teisėje Generalinių advokačių išvados

Dvi bylos: 2017 m. kovo 14 d. + dvi skirtingos Generalinių
advokačių išvados

Byla C-157/15, *Achbita v. G4S*, Belgijos byla, Generalinės
advokatės Kokott 2016-05-31 išvada

Antverpeno darbo teismo 2011-11-23 sprendimas,
Belgijos kasacinio teismo 2015-03-09 sprendimas

Byla C-188/15, *Bougnaoui*, Prancūzijos byla, Generalinės
advokatės Sharpston 2016-07-13 išvada

Prancūzijos kasacinio teismo 2015-04-24 sprendimas

Skirtumas? Taip, tačiau skiriasi klausimai, skiriasi aplinkybės!

Skirtumas = vertinimo nuožiūros laisvė: kokia apimtimi
darbdavys gali apriboti pagrindines teises?

4.5. Byla C-157/15, *Achbita v. G4S*, Belgijos byla

Bylos aplinkybės:

2003: Darbo sutartis

G4S: priėmimo paslaugos

Nerašyta taisyklė: jokių religinių simbolių

2006 m.: noras ryšėti musulmonišką skarą

Atsisakymas – nedarbingumas dėl ligos –

Įmonės taryba patvirtino darbo tvarkos taisykles: jokių religinių simbolių

Atleidimas

Darbo teismas + aukštesnės instancijos darbo teismas: diskriminacijos nebuvo

Kasacinis teismas: Ar atsisakymas leisti ryšėti musulmonišką skarą – tiesioginė diskriminacija?

Universiteit Antwerpen

29

C-157/15, *Achbita v. G4S*, (Belgija)
Generalinės advokatės Kokott 2016-05-31 išvada

Musulmoniškos skaros uždraudimas = **tiesioginė diskriminacija?**

Generalinė advokatė: Ne (Išvados 46 ir tolesni punktai)

Religijų diskriminacijos nėra! (?)

Dėl nacionalinio savitumo direktyvos taikymo sritis savaime neapribojama, o į ją reikia tinkamai atsižvelgti aiškinant direktyvoje nustatytą vienodo požiūrio principą ir galimo skirtingo požiūrio pateisinimo pagrindus. Beje, ir Prancūzija Teisingumo Teismo posėdyje sutiko, kad toks metodas yra tinkamas nacionaliniam savitumui išsaugoti.
(32)

Ar tai religija? Pakanka nuoširdaus tikėjimo: religinė būtinybė neaptariama (34-38 p.)

Universiteit Antwerpen

30

C-157/15, *Achbita v. G4S*, (Belgija)
Generalinės advokatės Kokott 2016-05-31 išvada

Įprastas ir lemiamas profesinis reikalavimas?

X 4 str. 1 d.: nebūtinai įstatymų ir dekretų forma
net darbdavys / įmonės taryba

Siauriausias aiškinimas

Tačiau darbdaviui turi būti suteikiama verslo „diskrecija“ (81 p.),
taigi, TAIP!

(net remiantis nerašytomis darbo drausmės taisyklėmis!) (Taip!) ??

Objektyvus ir proporcingas

Aprangos taisyklės = įmonės tapatybė = teisėtas tikslas

Klientų pageidavimas

Apdairu, tačiau nėra nereikšminga

Neutralumo politika yra visiškai natūrali

Proporcingumo testas

C-157/15, *Achbita v. G4S*, (Belgija)
Generalinės advokatės Kokott 2016-05-31
Proporcingumo testas išvada

-Tinkamumas

Išpažinimo ir įmonės politikos konfliktas

Byloje nenustatytos tinkamos alternatyvos

- Nebuvo nederamo išankstinio nusistatymo

Religijos išpažinimas gali būti nuosaikus

Aprangos reikalavimai, aukštos pareigos, kontaktai su
klientais, neutralumo politika, nėra poveikio kitiems
saugomiems pagrindams, vienodas požiūris

-Darbuotojo teisės ir laisvė

Turi būti užtikrinamos, tačiau būtina pusiausvyra darbdavio
„laisvės užsiimti verslu“ atžvilgiu (ES Pagrindinių teisių
chartijos 16 str.)

4.6. C-188/15, sprendimas *Bougnou*, Prancūzijos byla

Generalinės advokatės Sharpston 2016-07-13 išvada
Skirtumas tarp viešojo ir privačiojo sektorių?

Taip! Byla apsiriboja privačiuoju sektoriumi!

Netiesioginė ar tiesioginė diskriminacija?

„Įprastas ir lemiamas profesinis reikalavimas“

Direktyvos 2000/78 4 str.

Generalinė advokatė: Ne, labai ribojanti formuluotė, „tik kai kuriomis aplinkybėmis“ Ne projektavimo inžinieriui!

Tai taip pat gali būti laikoma netiesiogine diskriminacija

Aprangos kodas = neutralus

1. Teisėtas tikslas: darbdavio laisvė: taip, tačiau turi būti pusiausvyra

2. Proporcinga: vertinama kiekvienu atskiru atveju

5 % kontaktų su klientais

4.7. ETT

Achbita = įprastinė byla

Nėra religijos apibrėžimo: plg. EŽTK 9 str. ir EŽTT praktiką = ES Pagrindinių teisių chartijos 10 str.

saugomas forum internum + forum externum

-Tiesioginės diskriminacijos nėra: „bet koks religinis ženklas“

-„Iš bylos medžiagos neaišku...“ (31)

Neutralios aprangos reikalavimas nenukreiptas prieš tam tikrą religiją

Kritika: nėra visiškai akivaizdu //kiti sprendimai

Ką reiškia neutrali apranga?

Įmonės: šis reikalavimas turi būti taikomas ir kitai aprangai (marškinėliams)

Teismas susiaurina nacionalinių teisėjų vertinimą

Griežtas proporcingumas: iš tiesų būtinas!

Įprastas ir lemiamas profesinis reikalavimas

C-188/15, sprendimas *Bougnaoui*

- Generalinė advokatė Sharpston: įprastas ir lemiamas profesinis reikalavimas negali būti banalizuojamas
- ETT: „Klientų pageidavimas“= nėra lemiamas! (40)
- „... tokiu reikalavimu tik „[dėl profesinės veiklos pobūdžio arba jos vykdymo sąlygų]“.“

5. Išvada – pastabos

- 1. Vėlesnės bylos
- 2. Aprangos reikalavimų svarba?
- 3. Tinkamų sąlygų sudarymas
- 4. Sąveikumas
- 5. Nagrinėjama byla C-341/18 (Vokietija)
- 6. Šiek tiek optimizmo

Vėlesnės bylos: vėl apskūstos apeliacine tvarka

- Abi bylos: Kasaciniai skundai Prancūzija + Belgija
- *Cour d'appel de Versailles*: 2019 m. balandžio 18 d.: aprangos reikalavimai negalioja – jokių klientų pageidavimų

Atleidimas negalioja: 8 378,78 € (kompensacija vietoje pranešimo) + 15 234 € (kompensacija už neteisėtą atleidimą)

- *Arbeidshof Gent*: svarstymas 2020 m. gegužės 15 d. Sprendimo tikimasi 2020 m. birželio viduryje

TINKAMŲ SĄLYGŲ SUDARYMAS?

Tinkamos sąlygų sudarymas Achbita!

= Kitas darbas?

Labai keista! NENUMATYTA DIREKTYVOJE!

NENUMATYTA BELGIJOS DARBO TEISĖJE!

Taikoma tik neįgaliesiems (tačiau taip pat problematiška)

Tinkamų sąlygų sudarymas kaip bendras nediskriminavimo teisės principas?

Prastas sprendimas? (Religiniai ženklai darbe, jei nėra kontaktų su klientais)

SĄVEIKUMAS?

Daugialypė diskriminacija ar sąveikumas?

ETT praleista galimybė? (Schiek)

Moterims nepalanki padėtis?

Aprangos kodas gali būti svarbesnis moterims - Galimas neproporcingas poveikis

(Sijonai ir aukštakulniai kaip aprangos reikalavimai)

Tačiau sąveikinė diskriminacija sunkiai sprendžiama

+ Diskusijos vengimas: tik moterims? moterų teisių ribojimas v. moterų laisvė rengtis kaip nori?

Aprangos reikalavimai lieka įdomiu ir diskutuotinu klausimu.

NEBAIGTA NAGRINĖTI BYLA: C-341/19

• *Bundesarbeitsgericht* pateikti klausimai

1. Neaišku, ar 2017-03-14 sprendime yra įtvirtintas bendrasis principas, pagal kurį darbdavys turi teisę nustatyti reikalavimus dėl „neutralumo“

2. a) Ar gali teismas taikyti proporcingumo testą?

Ar gali būti taikomas EŽTT 9 str. ir ES Pagrindinių teisių chartijos 10 str.?

Palyginkite su sprendimu *Egenberger* (C-414/16: darbdavio teisės).

b) Jei ne, ar gali teismas taikyti nacionalinius konstitucinius principus, jei jais darbuotojui yra suteikiama daugiau teisių?

3. Ar ES teisė suteikia valstybėms narėms teisę taikyti nacionalinę konstitucinę teisę, jei ji yra labiau palanki darbuotojui?

Darbo teisės iššūkiai ir viltis

Optimizmas: sistema veika, plg. HRM-Research Belgijoje (ULB)

Darbo tarybų svarba!

Plg. „TORFS SHOES“: darbo tvarkos taisyklės = draudžiama → nedraudžiama

=Kompromisas tarp pagrindinių teisių: darbdavys, darbuotojai, klientai

Kliento pageidavimas: galėtų būti atsižvelgiama ir į klientų musulmonų pageidavimą

Naujas iššūkis: kvalifikuotų darbuotojų trūkumas: integruojančios darbo rinkos būtinybė: nepaisant amžiaus, orientacijos, kilmės, įsitikinimų

Nediskriminavimo teisė = drausminimo priemonė; įvairovė = nauda visiems

Tikroji drama: prarandami talentai (plg. *Feryn* byla: nėra darbuotojų į laisvas darbo vietas) Belgijos nedarbo statistika siaubinga!

Svarbu: pereiti nuo „mažumų spąstų“ prie „įvairovės valdymo“ (Marko)